

• *Марія Монтессорі* - хоч вона жила в минулому столітті, її методики все ще широко використовуються і розвиваються. Монтессорі-педагогіка залишається дуже популярною у всьому світі.

Інноваційні педагоги та їхні методологічні підходи демонструють новий стиль викладання, що орієнтується на індивідуальні потреби учнів, інтеграцію технологій та розвиток творчих здібностей. Аналіз цих методик дозволяє виділити ключові рекомендації, які можуть стати корисними для вчителів у процесі викладання предметів.

У роботі педагогам рекомендуємо використовувати надбання й розробки вчителів історії та правознавства Черкаської області, які стали переможцями у конкурсі на кращий електронний освітній ресурс, а саме:

1. *Неумитий Володимир Михайлович*, учитель історії та правознавства Звенигородського ліцею №1 Звенигородської міської ради Звенигородського району Черкаської області, за серію цифрових ресурсів із теми «Електронний атлас Черкащини: навчайся граючись». URL: <https://salo.li/6d1BEe0>

2. *Концева Алла Петрівна*, учитель історії та правознавства Ладиминського ліцею Ладиминської сільської ради Уманського району Черкаської області, за серію цифрових ресурсів із теми «Серія електронних посібників для сайту «Моя Черкащина»

URL: <https://read.bookcreator.com/zrxPn30gGwVLZzc9g3OTSzpz034Y2/IsTetrJHTPH8vsvK14A>
<https://read.bookcreator.com/zrxPn30gGwVLZzc9g3OTSzpz034Y2/mHVbeipSy2eBXUFoNuuma>
https://read.bookcreator.com/zrxPn30gGwVLZzc9g3OTSzpz034Y2/g3UTiRqiRQaB_rj8eknl5Q
<https://read.bookcreator.com/zrxPn30gGwVLZzc9g3OTSzpz034Y2/0h2mJ-PvSfiMAt3qctTpkQ>
https://read.bookcreator.com/zrxPn30gGwVLZzc9g3OTSzpz034Y2/s2jR_jiaR-KrOIX7BvaOoA

Для належної організації вивчення історії, правознавства та громадянської освіти рекомендуємо скористатися вебсайтами онлайн-курсами та ютуб каналами, що допомагають мотивувати учнів до навчання, а саме:

Онлайн — курси (платформи)

- Онлайн-платформа підручника з громадянської освіти для 10-класу «Нова Доба» URL: <https://www.citizen.in.ua/>
- Онлайн-курс «Права людини в освітньому просторі» URL: <https://tinyurl.com/3k2h54k2>
- Онлайн -курс з медіаграмотності «Very Verified» URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/2118>

Вебсайти

- Вебсайт Міністерства освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua/ua>
- Вебсайт «Моя Черкащина» URL: <https://tinyurl.com/mpeym7cn>
- Вебсайт «Відкрий світ правознавства» 9 клас URL: <https://sites.google.com/view/vidkryvitprsvoznavstva?usp=sharing>

[sp=sharing](https://sites.google.com/view/vidkryvitprsvoznavstva?usp=sharing)

- Український інститут національної пам'яті: <https://uin.gov.ua>
- Інститут історії України Національної академії наук України: <http://history.org.ua>
- Громадський проєкт «ЛІКБЕЗ. Історичний фронт» <http://likbez.org.ua>
- Електронний архів українського визвольного руху: <http://avr.org.ua>
- Історична правда: <https://istpravda.com.ua>
- Локальна історія: <https://localhistory.org.ua/>
- Україна Incognita <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayina-incognita>

Ютуб канали

- ютуб канал «Історія без міфів» URL: <https://www.youtube.com/@IstoriyaBezMifiv>
- ютуб канал «Історія з Братами Капрановими» імені Т.Г. Шевченка URL: <https://www.youtube.com/@imtqsh>
- ютуб канал «Ігор Щупак. Історія з історією» URL: <https://www.youtube.com/@HistoryShchupak>
- ютуб канал «Історія на Easy» URL: <https://www.youtube.com/@easy6507/videos>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт повної загальної середньої освіти URL: <https://tinyurl.com/3wntvnm>
2. Закон України. « Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Типові освітні програми (МОН України) URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
4. «Про загальнонаціональну хвилину мовчання, за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України»: Указ Президента України від 16.03.2022 № 143/2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1432022-41729>
5. Інститут модернізації змісту освіти. Офіційний сайт. URL: <https://imzo.gov.ua/>
6. Сайт Українського інституту вивчення Голокосту «Ткума»: URL: <https://tkuma.dp.ua/ua/>;
7. Сайт Українського інституту національної пам'яті: URL: <https://uin.gov.ua/>;
8. Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба». Офіційний сайт: URL: <https://www2.novadoba.org.ua/>

Любов БОРОВЕЦЬ,

методист лабораторії гуманітарних дисциплін комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КУРСУ «МОЯ ЧЕРКАЩИНА»

Курс "Моя Черкащина" – це унікальна можливість дізнатися більше про багату історію та культуру Черкащини. Запровадження курсу передбачає інтеграцію сучасних технологій навчання, використання інтерактивних методів та практичних завдань для залучення учнів до вивчення цього курсу.

Вивчення історії через історію рідного краю має свої особливості та важливі переваги:

- *особистий зв'язок:* вивчення історії рідного краю надає учням особистий зв'язок із вивченим матеріалом. Вони можуть бачити, як історичні події вплинули на їхню рідну місцевість, її культуру, економіку та суспільство;

- **розуміння місцевої ідентичності:** вивчення історії рідного краю сприяє формуванню місцевої ідентичності учнів. Вони розуміють своє місце в історії та культурі своєї рідної землі, що сприяє їхньому патріотизму та гордості за свій рідний край;

- **набуття конкретних знань:** вивчення історії рідного краю дозволяє учням набути конкретних знань про події, постаті та місцевість, що стимулює їхній інтерес та розвиток;

- **підвищення мотивації:** вивчення історії рідного краю може підвищити мотивацію учнів до вивчення історії загалом. Якщо вони бачать, що історія їхнього рідного краю цікава та важлива, вони можуть бути більш зацікавлені відкриттям історії інших регіонів та країн.

- **підтримка краєзнавчої діяльності:** вивчення історії рідного краю сприяє розвитку краєзнавчої діяльності учнів, їхній здатності досліджувати та дізнаватися більше про свій рідний край.

Отже, вивчення історії через історію рідного краю не лише надає учням конкретні знання та відчуття особистого зв'язку з історією, але й сприяє розвитку їхньої місцевої ідентичності та підвищує мотивацію до вивчення історії загалом.

З метою виховання в учнівській молоді патріотизму для учнів 7–11 класів закладів загальної середньої освіти Черкаської області було запущено освітній проєкт «Моя Черкащина», завдяки якому:

1. Створено Навчальну програму курсу за вибором «Моя Черкащина» для 7-11 класів. Програмі надано гриф Міністерства освіти і науки України та схвалено для використання в освітньому процесі.

2. На основі програми розроблений і підготовлений до видання В.М. Мельниченком посібник для вчителів «Моя Черкащина». Посібнику надано гриф Міністерства освіти і науки України.

3. Розроблено творчою групою вчителів історії робочі зошити курсу за вибором «Моя Черкащина» для 7-11 класів.

4. Із 2023/2024 навчального року в закладах загальної середньої освіти запроваджено викладання навчального курсу за вибором «Моя Черкащина» для учнів 7–11 класів відповідно до програми, рекомендованою Міністерством освіти і науки України (лист МОН України від 11 травня 2023 року № 21/08-776);

5. На базі комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» створено сайт «Моя Черкащина», який постійно поповнюється новими цікавими матеріалами. URL: <http://surl.li/twxpq>

Яким чином можна зацікавити учнів цим курсом?

Існує кілька методів зацікавити учнів у вивченні історії т історії рідного краю:

- **створення цікавого контенту:** використовуйте різноманітні джерела інформації, такі як відео, аудіо, інтерактивні презентації та історичні реконструкції. Це робить матеріал більш доступним та привабливим для учнів;

- **використання історичних ігор та симуляцій:** організуйте історичні ігри, рольові ігри або симуляції історичних подій, що дозволяють учням відчути себе часткою минулих подій та збагатити свій досвід.

- **проведення екскурсій та віртуальних подорожей:** організуйте екскурсії до історичних місць або використовуйте віртуальні тури, щоб показати учням реальні місця та артефакти.

- **підтримка інтерактивних обговорень:** залучайте учнів до обговорень і дебатів про історичні події та постаті. Стимулюйте їхній критичний погляд на події та аргументацію власних поглядів;

- **залучення технологій:** використовуйте інтерактивні вправи та онлайн ресурси для вивчення історії. Наприклад, використання історичних відеороликів, веб-сайтів з інтерактивними картами, історичних ігор тощо.

На сайті «Моя Черкащина» розроблені ресурси педагогами Черкаської області для кращого опанування курсом та зацікавлення учнів

Для чого потрібно вивчати цей курс?

Вивчення історії рідного краю - це унікальна можливість для педагогів та учнів поглибити знання та краще зрозуміти унікальність нашого краю.

Видатні особистості Черкащини, чії діяння віддзеркалюються в історії, назавжди увійшли у світовий канон. Архітектурно-історичні пам'ятки Черкащини сприяють розвитку мислення та уяви, допомагаючи розуміти різноманітні архітектурні стилі. Використання інформаційних технологій сприяє розвитку картографічних навичок, просторової уяви та кращому візуальному сприйняттю інформації, що допомагає у вивченні візуальних джерел.

Традиційно в освіті вважалося, що учні повинні засвоїти певний обсяг знань, умінь і навичок, які визначені державними стандартами та програмами для різних предметів. Інтеграція України в європейський та світовий освітній простір вимагає огляду факторів, що гальмують підвищення якості освіти та формування життєздатної особистості. Сьогодні особливо гостро постає завдання розуміння та дослідження життя, розробки нової філософії освіти, яка б відкривала таємниці людини, її прагнення та потенціал. На цій основі має виростати новий підхід до навчання – педагогіка компетентної та відповідальної особистості.

Сучасному суспільству потрібні люди, які зможуть успішно функціонувати й адаптуватися до змін у світі, володіючи не лише знаннями, а й вміннями застосовувати їх на практиці. Щоб досягти успіху в сучасному світі, потрібно не лише мати знання у певній галузі, але й бути здатним працювати в команді, швидко адаптуватися до змін, вирішувати проблеми та мати мотивацію до досягнень.

На жаль, значна частина випускників шкіл має деякі прогалини:

- відсутність активної громадянської позиції та політичної культури;
- низький рівень життєвої компетентності та недостатня здатність аналізувати складні ситуації.

Це вимагає значних змін у змісті освіти, організації навчання та підготовки молоді до життя, щоб створити освічену та готову до досягнень особистість.

Тому важливою метою сучасної школи повинно бути формування учнів ключових компетентностей. Компетентнісний підхід допоможе зменшити розрив між освітою та потребами сучасного життя. Людина, яка має всі необхідні життєві компетентності, зможе успішно пристосуватися до суспільства як свідомий громадянин, відповідальний член сім'ї, кваліфікований спеціаліст та захищати свої цінності.

Найбільш ефективні методи формування ключових компетентностей учнів - це використання сучасних педагогічних технологій. Якщо раніше акцент робився на отримання знань, то тепер акцент зміщується на вміння використовувати ці знання на практиці на різних рівнях життя. І працюючи над науково-методичною проблемою використання інформаційних педагогічних технологій для формування ключових компетентностей учнів, керуючись основними принципами особистісного та колективного (інтерактивного) навчання.

Вивчення історичних персоналій

При вивченні історичних постатей формується виховний процес, спрямований на розвиток почуття поваги до цих особистостей, захоплення

героїчними епізодами їхнього життя та свідомого патріотизму стосовно держави, в якій вони діяли. Це сприяє формуванню власної думки дитини про ці особистості та їхні зроблені вчинки, що з часом перетворюється на активну громадянську позицію.

Робота учнів над дослідженням історичних постатей допомагає вчителю не лише урізноманітнити уроки історії, але й привернути увагу учнів, підтримуючи їхній стійкий інтерес до вивченого матеріалу. Оскільки історія являє собою предмет, який не можна зрозуміти без вивчення життєвих шляхів історичних осіб та аналізу їхньої діяльності та внеску.

Без вивчення історичних особистостей історичні знання залишаються неповними з кількох причин:

- кожна історична особистість є виразником інтересів певної соціальної групи через свою діяльність;
- більшість історичних постатей впливали на історичні події та змінювали свої переконання під впливом часу та інших осіб, що допомагає зрозуміти епоху;
- різні джерела інформації можуть надавати різні оцінки історичних постатей, що є показником зміни ідеалів та поглядів у різні історичні періоди;
- учні часто обирають кумирів, не глибоко вивчаючи їхню діяльність та ідеї.

Для ефективного вивчення історичних осіб можна застосовувати різноманітні методи, такі як використання віршів та віршованих завдань, історичні вікторини, конкурси, гри та роботу з документами та іншими джерелами інформації. Це допомагає розвивати учнівські навички аналізу, критичного мислення та формування власної точки зору щодо історичних постатей. І під час викладання курсу «Моя Черкащина»

Видатні персоналії Черкащини

- Черкащина славетна своїми видатними особами. Письменники, поети, науковці, політики, воїни, митці, спортсмени, яких об'єднала Черкаська земля, назавжди вписали свої імена у скрижалі світової історії:

- *В'ячеслав Максимович Чорновіл* (1937-1999) – український політик, публіцист, літературний критик, діяч руху опору проти національної дискримінації українського народу, політичний в'язень СРСР;

- *Іван Максимович Піддубний* (1871 -1949) – український спортсмен-борець, шестиразовий чемпіон світу з боротьби (Париж, Мілан, Франкфурт, Нью-Йорк);

- *Іван Нечуй-Левицький* (1838- 1918, м. Київ) – український письменник, етнограф, фольклорист, педагог;

- *Семен Степанович Гулак-Артемівський* (1813-1873) – український композитор, співак, баритон (бас-баритон), драматичний артист, драматург, автор однієї з перших опер на україномовне лібрето опери «Запорожець за Дунаєм»;

- *Тарас Григорович Шевченко* (1814-1861) – український письменник, класик української літератури, мислитель, художник. Національний герой і символ України.

Вивчення архітектурно-історичних пам'яток

Вивчення архітектурно-історичних пам'яток в школі має кілька важливих цілей та переваг:

- *збагачення культурного багажу*: вивчення архітектурних та історичних пам'яток допомагає учням розширити свої знання про культурну спадщину своєї країни. Це сприяє розвитку культурного та історичного світогляду, формує повагу до історії своєї країни та розуміння власного місця в ній;

- *розвиток мислення та уяви*: вивчення архітектурних пам'яток стимулює розвиток критичного

мислення, аналітичних навичок та уяви. Учні вчаться сприймати та розуміти різноманітні архітектурні стилі, техніки та ідеї, що лягли в основу створення пам'яток;

- *стимулювання інтересу до історії*: вивчення архітектурних пам'яток є важливим інструментом для залучення учнів до вивчення історії. Вони можуть бачити, як історичні події відображаються в архітектурі, та розуміти, які значущі події та постаті вплинули на формування архітектурного обличчя країни;

- *підтримка національної самосвідомості*: вивчення архітектурно-історичних пам'яток сприяє формуванню національної свідомості та гордості за свою країну. Це допомагає учням розуміти, що Україна має багату та важливу історію, яка відображена в її архітектурі.

Отже, вивчення архітектурно-історичних пам'яток України та пам'яток Черкаської області в школі сприяє не лише збагаченню знань учнів, але й формує в них повагу до власної культурної спадщини та розвиває ключові навички мислення та розуміння історії.

Архітектурно – історичні пам'ятки Черкащини

1. **Чернеча гора**, Канів.
2. **Етнографічний музей**, с. Моринці, Звенигородський район.
3. **Національний дендрологічний парк «Софіївка»**, Умань.
4. **Резиденція Богдана Хмельницького**, Чигирин.
5. **Музей Тараса Шевченка**, Мошни.
6. **Заповідник «Трипільська культура»**, **Легедзино**.
7. **Заповідник «Трахтемирів»**, с. Григорівка, **Канівська ТГ**.
8. **Буцький каньйон**, с. Буки, Маньківська ТГ.
9. **Замкова гора**, Чигирин.
10. **Іллінська церква**, с. Суботів, Чигиринський район.

11. **Музей імені Івана Піддубного**, с. Красенівка, Чорнобаївська ТГ

Історичні карти

Розвиток картографічних вмінь учнів може бути цікавим та корисним завданням:

1. *Вивчення основ картографії*: почніть з основних понять картографії, таких як шкала, орієнтири, легенда, координатні системи тощо. Продемонструйте учням, як читати та розуміти карти.

2. *Активне використання карт*: запропонуйте завдання, де учні повинні використовувати реальні карти для знаходження місць, розв'язання завдань або планування маршрутів:

- маршрут Україною;
- маршрут Черкаською областю;
- маршрут власною територіальною громадою.

3. *Створення власних карт*: надайте учням можливість створити свої власні карти. Це може бути карта їх школи, мікрорайону або навіть уявна карта вигаданого світу;

4. *Вивчення географії через карти*: використовуйте карти для вивчення географічних особливостей різних регіонів, країн, континентів. Порівнюйте фізичні та політичні карти для розуміння структури світу;

5. *Використання технологій*: використовуйте комп'ютерні програми або онлайн-інструменти для роботи з картами, такі як Google Maps, GIS-системи або навігаційні додатки;

6. *Інтеграція з іншими предметами*: пов'яжіть вивчення картографії з іншими предметами, наприклад, історією (дослідження історичних карт), біологією (вивчення розподілу тварин на карті), екологією (аналіз зміни ландшафтів на картах) тощо.